א"ר יוחנן משום ר"ש בן יוחי מיום שברא הקב"ה את העולם לא היה אדם שקראו להקב"ה אדון עד שבא אברהם (א) וקראו אדון שנאמר [1]ויאמר אדני (אלהים) במה אדע כי אירשנה. אמר רב אף דניאל לא נענה אלא בשביל אברהם שנא' [2]ועתה שמע אלהינו אל תפלת עבדך ואל תחנוניו והאר פניך על מקדשך השמם למען אדני למענך מבעי ליה אלא למען אברהם שקראך אדון: וא"ר יוחנן משום ר"ש בן יוחי מנין שאין מרצין לו לאדם בשעת כעסו שנאמר [3]פני ילכו והנחותי לך: ואמר ר"י משום ר"ש בן יוחי מיום שברא הקב"ה את עולמו לא היה אדם שהודה להקב"ה עד שבאתה לאה והודתו שנאמר [4]הפעם אודה את ה': ראובן א"ר אלעזר אמרה לאה ראו מה בין בני לבן חמי דאילו בן חמי אע"ג דמדעתיה זבניה לבכירותיה דכתיב [5]וימכר את בכרתו ליעקב חזו מה כתיב ביה [6]וישטם עשו את יעקב וכתיב [7]ויאמר הכי קרא שמו יעקב ויעקבני זה פעמים וגו' ואילו בני אע"ג דעל כרחיה שקליה יוסף לבכירותיה מניה דכתיב [8]ובחללו יצועי אביו נתנה בכורתו לבני יוסף °אפי' הכי לא אקנא ביה דכתיב [9]וישמע ראובן ויצילהו מידם: רות [א]מאי רות א"ר יוחנן שזכתה ויצא ממנה דוד שריוהו להקב"ה בשירות ותשבחות מנא לן דשמא גרים אמר רבי [ב]אליעזר דאמר קרא [10]לכו חזו מפעלות ה' אשר שם שמות בארץ אל תקרי שמות° אלא שמות: וא"ר יוחנן משום רבי שמעון בן יוחי קשה תרבות רעה בתוך ביתו של אדם יותר ממלחמת גוג ומגוג שנאמר [11]מזמור לדוד בברחו מפני אבשלום בנו וכתיב בתריה [12]ה' מה רבו צרי רבים קמים עלי ואילו גבי מלחמת גוג ומגוג כתיב [13]למה רגשו גוים ולאומים יהגו ריק ואילו מה רבו צרי לא כתיב: מזמור לדוד בברחו מפני אבשלום בנו מזמור לדוד °קינה לדוד מיבעי ליה אמר ר' שמעון בן [ג]אבישלום משל למה הדבר דומה לאדם שיצא עליו שטר חוב קודם שפרעו היה עצב לאחר שפרעו שמח אף כן (ב) דוד כיון שאמר לו הקב"ה [14]הנני מקים עליך רעה מביתך היה עצב אמר שמא עבד או ממזר הוא דלא חייס עלי כיון דחזא דאבשלום הוא שמח משום הכי אמר מזמור[ד]: [ה]וא"ר יוחנן משום ר"ש בן יוחי מותר להתגרות ברשעים בעולם הזה שנאמר [15]עוזבי תורה יהללו רשע ושומרי תורה יתגרו בם תניא נמי הכי [ו]רבי דוסתאי בר' מתון אומר מותר להתגרות ברשעים בעוה"ז שנא' עוזבי תורה יהללו רשע וגו' ואם לחשך אדם לומר והא כתיב [17]אל תתחר במרעים אל תקנא בעושי עולה אמור לו מי שלבו נוקפו אומר כן אלא אל תתחר במרעים להיות כמרעים אל תקנא בעושי עולה להיות כעושי עולה ואומר [18]אל יקנא לבך בחטאים כי אם ביראת ה' כל היום איני והאמר ר' יצחק אם ראית רשע שהשעה משחקת לו אל תתגרה בו שנאמר [17]יחילו דרכיו בכל עת ולא עוד אלא שזוכה בדין שנאמר מרום משפטיך מנגדו ולא עוד אלא שרואה בצריו שנאמר כל צורריו יפיח בהם לא קשיא הא במילי דידיה הא במילי דשמיא ואיבעית אימא הא והא במילי דשמיא ולא קשיא הא ברשע שהשעה משחקת לו הא ברשע שאין השעה משחקת לו ואב"א הא והא ברשע שהשעה משחקת לו ולא קשיא °הא בצדיק גמור הא בצדיק שאינו גמור [ז]דאמר רב הונא מאי דכתיב [20]למה תביט בוגדים תחריש בבלע רשע צדיק ממנו וכי רשע בולע צדיק והא כתיב [21]ה' לא יעזבנו בידו וכתיב [22]לא יאונה לצדיק כל און אלא צדיק ממנו בולע צדיק גמור אינו בולע ואב"א [ח]°שעה משחקת לו שאני: וא"ר יוחנן משום רבי שמעון בן יוחי כל הקובע מקום [ט]לתפלתו אויביו נופלים תחתיו שנאמר [23]ושמתי מקום לעמי לישראל ונטעתיו ושכן תחתיו ולא ירגז עוד ולא יוסיפו בני עולה לענותו כאשר בראשונה רב הונא רמי כתיב לענותו וכתיב [י][23]לכלותו בתחלה לענותו ולבסוף לכלותו: וא"ר יוחנן משום רבי שמעון בן יוחי °גדולה שמושה של תורה יותר מלמודה שנא' [24]פה אלישע בן שפט אשר יצק מים על ידי אליהו למד לא נאמר אלא יצק מלמד שגדולה שמושה יותר מלמודה: א"ל רבי יצחק לרב נחמן מ"ט לא אתי מר לבי כנישתא לצלויי אמר ליה לא יכילנא א"ל לכנפי למר עשרה וליצלי אמר ליה טריחא לי מלתא ולימא ליה מר לשלוחא דצבורא בעידנא דמצלי צבורא ליתי ולודעיה למר א"ל מאי כולי האי א"ל דאמר ר' יוחנן משום ר"ש בן יוחי

מאי

אדני אלהים. כתוב באל"ף דל"ת: **הפעם אודה את ה'.** לפי שראתה ברוח הקדש שיעקב מעמיד שנים עשר שבטים ולו ארבע נשים כיון שילדה בן רביעי הודית על חלקה שעלה יותר מן החשבון המגיע לה: **ראו מה בין בני לבן חמי.** על שם העתיד קראה שמו כדאמרינן לקמן שמא גרים: **רות.** המואביה. משום דאיירי בפירושי השמות נקט לה: **למה רגשו גוים.** מה תועלת להם. אלמא דבר קל הוא בעיניו: **מי שלבו נוקפו.** הירא מעבירות שבידו: **אומר כן.** מפרש אל תתחר במרעים אל תתקוטט והוא אינו כן אלא אל תתחר במרעים (ג)להתגרות במעשיהם לומר אעשה כן גם אני: **ואומר אל יקנא לבך בחטאים כי אם ביראת ה' כל היום.** (ג) ואפשר לומר אל תתקוטט עם רשעים כי אם ביראת ה' (ירמיה) ה' אלא על כרחך אל יקנא לבך לעשות כמותן: **יחילו.** יצליחו. ומבירו על כן לא יחיל טובו (איוב כ): **מרום משפטיך מנגדו.** מסולקין דיניך ברחוק הימנו: **יפיח בהם.** בנפיחתו הוא דוחה אותם כקש: **ושמתי מקום.** סיפיה דקרא ולא יוסיפו בני עולה לענותו: **כתיב לענותו.** בספר שמואל: **וכתיב לכלותו.** בדברי הימים (א יז): **בתחלה.** כשנבנה הבית נבנה על מנת שלא לענות עוד אויבים לישראל: **ולבסוף.** כשחטאו נגזר עליהם ענוי ותפלתם מגינה עליהם מן הכליון: **לא יכילנא.** תש כחי:

עת

לא היה אדם שקראו אדון. וא"ת והא כתיב ברוך ה' אלהי שם (בראשית ט.) וי"ל דהתם אינו באל"ף דל"ת שהוא לשון אדנות. וא"ת אמאי לא מייתי קרא אדני (אלהים) מה תתן לי (שם טו) שהוא כתוב קודם. וי"ל שהפרשיות לא נאמרו כסדר ואין מוקדם ומאוחר בתורה וזה הפסוק דבין הבתרים היה קודם לכן. וכן נ"ל ע"כ שהרי אברהם היה בן שבעים שנה בברית בין הבתרים. ואחר הדברים האלה (שם) נאמר אחר מלחמת המלכים כדפירש רש"י בפירוש חומש ובמלחמת המלכים היה בן ע"ג שנים שהרי כל הימים של סדום נ"ב שנים כדאמרי' בפ"ק דשבת (דף יא.) לא מהם י"ב שנים שעבדו את כדרלעומר וי"ג שנים של מרידה ונשאר מישובה כ"ו שנים שהיתה בשלוה ובהפיכתה היה אברהם בן צ"ט שנה שהרי היתה ההפיכה שנה אחת קודם שנולד יצחק לא מהם שנה ועשרים שנה למפרע של שלוה נמצא שבן ע"ג שנה היה במלחמת המלכים. אם כן היתה פרשת בין הבתרים קודם לפרשת אחר הדברים שלש שנים ואותה פרשה מסיימת ויחשבה לו לצדקה ולכך הביא אותו פסוק דבמה אדע שהוא מוקדם. ומזה מיישב רשב"ם דבמקום אחד משמע שהיה לילה דכתיב וספור הככבים (בראשית טו) ובתר הכי כתי' ויהי השמש לבוא משמע שהוא יום. אלא ודאי ש"מ דשני פרשיות הם ולאו בבת אחת נאמרו ואין מוקדם ומאוחר בתורה:

רב

תורה אור השלם

1. ויאמר אדני אלהים במה אדע כי אירשנה: בראשית טו ח
2. ועתה שמע אלהינו אל תפלת עבדך ואל תחנוניו והאר פניך על מקדשך השמם למען אדני: דניאל ט יז
3. ויאמר פני ילכו והנחתי לך: שמות לג יד
4. ותהר עוד ותלד בן ותאמר הפעם אודה את יי על כן קראה שמו יהודה ותעמד מלדת: בראשית כט לה
5. ויאמר יעקב השבעה לי כיום וישבע לו וימכר את בכרתו ליעקב: בראשית כה לג
6. וישטם עשו את יעקב על הברכה אשר ברכו אביו ויאמר עשו בלבו יקרבו ימי אבל אבי ואהרגה את יעקב אחי: בראשית כז מא
7. ויאמר הכי קרא שמו יעקב ויעקבני זה פעמים את בכרתי לקח והנה עתה לקח ברכתי ויאמר הלא אצלת לי ברכה: בראשית כז לו
8. ובני ראובן בכור ישראל כי הוא הבכור ובחללו יצועי אביו נתנה בכרתו לבני יוסף בן ישראל ולא להתיחש לבכרה: דברי הימים א ה א
9. וישמע ראובן ויצלהו מידם ויאמר לא נכנו נפש: בראשית לז כא
10. לכו חזו מפעלות יי אשר שם שמות בארץ: תהלים מו ט
11. מזמור לדוד בברחו מפני אבשלום בנו: תהלים ג א
12. יי מה רבו צרי רבים קמים עלי: תהלים ג ב
13. למה רגשו גוים ולאמים יהגו ריק: תהלים ב א
14. כה אמר יי הנני מקים עליך רעה מביתך ולקחתי את נשיך לעיניך ונתתי לרעיך ושכב עם נשיך לעיני השמש הזאת: שמואל ב יב יא
15. עזבי תורה יהללו רשע ושמרי תורה יתגרו בם: משלי כח ד
16. לדוד אל תתחר במרעים אל תקנא בעשי עולה: תהלים לז א
17. אל יקנא לבך בחטאים כי אם ביראת יי כל היום: משלי כג יז
18. יחילו דרכיו בכל עת מרום משפטיך מנגדו כל צורריו יפיח בהם: תהלים י ה
19. טהור עינים מראות רע והביט אל עמל לא תוכל למה תביט בוגדים תחריש בבלע רשע צדיק ממנו: חבקוק א יג
20. יי לא יעזבנו בידו ולא ירשיענו בהשפטו: תהלים לז לג
21. לא יאנה לצדיק כל און ורשעים מלאו רע: משלי יב כא
22. ושמתי מקום לעמי לישראל ונטעתיו ושכן תחתיו ולא ירגז עוד ולא יסיפו בני עולה לענותו כאשר בראשונה: שמואל ב ז י
23. ושמתי מקום לעמי ישראל ונטעתיהו ושכן תחתיו ולא ירגז עוד ולא יוסיפו בני עולה לבלתו כאשר בראשונה: דברי הימים א יז ט
24. ויאמר יהושפט האין פה נביא ליי ונדרשה את יי מאותו ויען אחד מעבדי מלך ישראל ויאמר פה אלישע בן שפט אשר יצק מים על ידי אליהו: מלכים ב ג יא

מסורת הש"ס

א) ב"ב יד: ע"ש, ב) נ"ל אלעזר, ג) [עי' תוס' יומא לח: ותוספות כתובות קד: ד"ה ענין], ד) ס"א אמר פתח כרח דרחים של אבא, ה) מגילה ו:, ו) מס' ד"א רבה פרק ב, ז) מגילה ו: ב"מ עא., ח) פי' על זה תמצא בסה"ף בע"י [וברש"ל] ועיין בילקוט תהלים ירמ"ז רמז תרמ"ט, ט) ב"ל לתורתו, י) בס' שבידינו [דה"י א יז] כתיב לבלותו, כ) ס"א לבחתות, ל) עי' בפרש"י שבע"י, מ) גס"א: ירה.

◆

הגהות הב"ח

(א) גמ' עד שבא אברהם אבינו וקראו: (ב) שם אף כאן דוד כיון: (ג) רש"י ד"ה ואומר וכו' היום ואי אפשר:

◆

גליון הש"ס

גמ' אפ"ה לא אקנא ביה כו'. עב"ב קכג ע"א וברש"ל במ"מ: שם אלא שמות. עי' סם קמג ע"ב תוד"ה שסיו: שם קינה לדוד מיבעי ליה. עיין במהר"ק פרשה וילא ד"ה וילא והנה גלר בשדה. דמשני דחשיב דוד דקוב"ה סליק ליה תוכחי להיות עלמא. כיון דחמא דסכא נסלי עלמא כפי למינגי מיניה פדי תו דחמא כו': שם הא בצדיק גמור כו'. עי' תוה"ק ריש סימן: שם שעה משחקת לו שאני כו'. מג"א ס"ס קנ"ו: שם גדולה שמושה כו'. עי' תוס' כתובות ריז ע"א ד"ה מבטלין:

◆

מוסף רש"י

אל תתחר במרעים להיות במרעים. אל תתחר לשון גירוי אלא שלא תתאוה במעשיו, כמו (ירמיה יב ה) ואיך תתחרה את הסוסים, כלומר שאינו רץ כמותו (מגילה ו:). ואומר אל יקנא לבך בחטאים. על כרחך אין קנאה זו לשון גירוי מלחמה אלא אחרים מעשיו, הדבקה כטיפה כי אם ביראת ה' כל היום (שם). צדיק גמור אינו בולע. ואף על פי שמתמוטט עולה ואינו נבלע לעולם (ב"מ עא.).

Torah-Box.com
diffusion du judaïsme aux francophones